

erdiko kaira

Zinema

Fellini, gezurraren magoa

Joan da 6 mila milioi beste instalazio bikaina, eta Felliniren unibertsoak hartu du bere lekua Donostiako San Telmo Museo berrituan. 400 irudiren bidez, Riminiko maestro handiaren lana eta garaia irudikatzeko aukera ematen digu *Fellini: ilusioen zirkua* erakusketak. Zale direnentzat, ezin galduzko hitzordua. Zaletu gabeek ere, ez dute deus galtzekorik; muxu-truk da zirkurako sarrera.

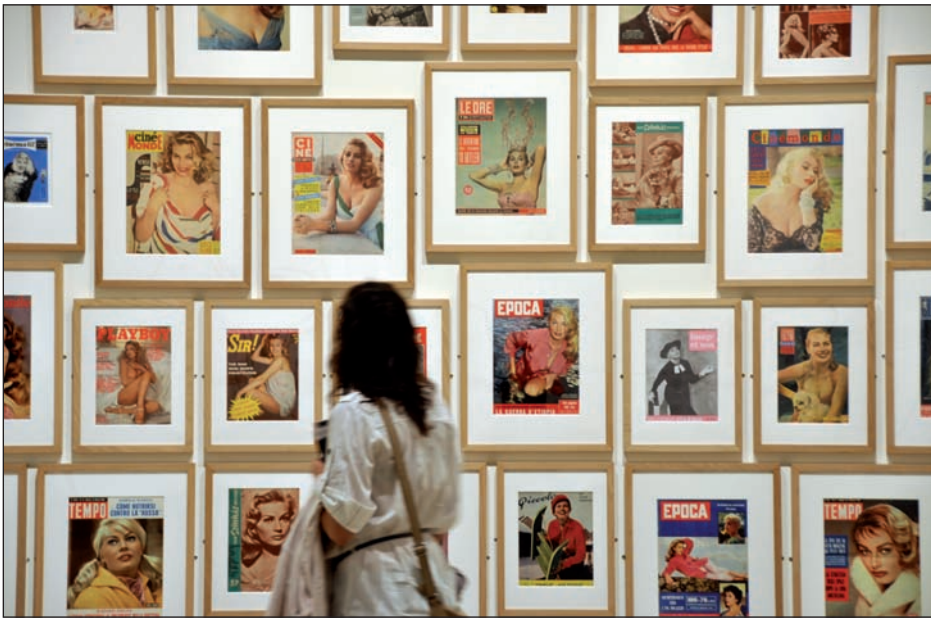
ION OLANO CARLOS

IRUDIAK ahalmen hori du. Erakusten duena baino gehiago iradoki, eta irudimena piztekoa. Edo, bestela esanda, irudimenaren bidez baino ezin da irudikatu mundua, bizitzaren ilusioa. Donostiako San Telmo Museoa dauden chunka irudi felliniarrak ikusi eta berrikusi ondoren, dozena batzuk gelditu dira irudimenean taupaka. Bada zuri-beltzeko argazki bat, bi mutil gazte erakusten dituen,

Erromako kaleetan ramegante, pozaren pozez. Komikietan eta fotonobeletan bezala, esaldi bat dauka bunbuiloan idatzita: *“Domani iniziamo la conquista del mondo”* (Bihar hasiko dugu munduaren konkista). Federico Fellini da gazte horietako bat, Rimini herritik Erroma hirira iritsi berria, mundu gosez.

Norbaitek galdetu zuen behin: “Nor da Fellini?”. Eta beste norbaitek eman, akaso

Fellinik berak, erantzun biribila: “Mutiko bat, mutiko izan dena desagertu arte. Eta neska-mutil guztiak bezala, etengabe harritu izan dena. Ze, horixe da artistari dagokion ezaugarri nagusia: lilura. Norbaitek hirurogei, hirurogeita hamar urtetan liluratzeko gaitasuna mantentzen badu, aparteko bizitzetara iritsiko da”.

Bada, aparteko bizitza horien froga ugari aurki daitezke *Ilusioen zirkua*-n. Izenburuko bi hitz horiek, hain zuzen, mundu felliniarreko bi giltza nagusi dira: ilusioa, bere zentzurik zabalenean, zinea bera ilusio optikoa den neurrian, eta bereziki, ametsen munduarekiko duen lotura estuagatik; zirkua, berriz, ikuskizun ikusgarria delako, batzuetan miresgarri, tarteka dekadente, bestetan grotesko, baina beti harrigarri.

Felliniren obsesioak ezagutuko ditu bisitariak: emakumeekiko lilura, herri kulturarekiko atxikimendua, elementu biografikoen erabilera...

kopuru handiegia biltzen du, aldi bakar batean irensteko.

Ilusioen zirkua erakusketak Felliniren obsesioen, iturrien eta eraldaketen berrikuspen orokorra egiten du, 400 irudi finko eta animatuen bidez. Horien artean daude aldizkariak, argazkiak, kartelak eta elkarrizketak. Hala, bisitariari mundu oso bat irudikatzen aukera ematen dio: herri kulturarenganako atxikimendua (karikaturak, garaiko egunkari eta aldizkari irudidunak, komikiak, telebista eta publizitatea), lan-prozesua (gidoilari-jarduera, jantzien eta dekoratuen aukeraketa, aktoreen zuzendaritza eta zuzendaritza zinematografikoa), emakumeenganako lilura (Anita Ekberg, Giulietta Masina, eta abar), elementu biografikoen erabilera eta bere *alter egoa*, Marcello Mastroianni.

Mendebaldeko gizarte zilborkoi honetan, “amets” hitza aspirazioekin lotzen dugu maiz, norberaren bizitzari eman nahi zaion zentzuarekin. Baina Fellinirentzat, lo zein esna egiten diren amets horiek izan dira lanerako materialik, esan dezagun, puruenak. Joxe Ripiauren kantak zioen moduan, “ametsak forjatzen diren materialarekin eginda dago” Felliniren zinema. Iturri askotatik edaten zuen bere irudimena, eta nahieran eraldatu ondoren, iturrietara itzultzen zituen askotariko urak.

Zirku ibiltaria

“Fellini sortzaile paregabea izan zen. 40 urte baino gehiagotan grina, harridura, umorea eta samurtasuna uztartu zituen, irudimenez eta bizitzaz betetako lanetan”. Hala idatzi du Sam Stourdéz-k, erakusketako komisarioak, sarreran irakur daitekeen testuan. La Caixako Gizarte Ekintzak finantzatu du *Ilusioen zirkua*, Parisko NBC Photographie-rekin elkarlanean antolatua eta produzitua. Zirku ibiltariaren antzera, zenbait hiri bisitatu ditu dagoeneko: Bartzelona, Madril eta Mallorcako Palma. Azaroaren 13ra arte izango da Donostian zabalik, eta merezi du behin baino gehiagotan bisitatzea. Izan ere, material

Felliniren biofilmografia laburtua

DONE Sebastian egunez jaio zen Federico Fellini, 1920ko urtarrilaren 20an. Hezkuntza faxistan hezia, 17 urterekin hasi zen lehenengo karikaturak marrazten. Bi urte geroago pasa zen R txikitik R handira, hots, Rimini herritik Roma hirira. Orduan hasi zen umorezko lehen binetak argitaratzen. Baina lan-eskua ez zuen marrazteko soilik erabiltzen, idatzi ere idazten zuen, barietate antzerkirako eta irratirako sketchak, esate baterako. Kasualitatez-edo, zineman ere kolaboratzen hasi zen, gidoietan-eta parte hartzen, baita aktore gisa ere. Roberto Rosselliniarekin hainbat gidoietan aritu zen elkarlanean, *Roma, città aperta* filman, besteren artean.

1950eko hamarkadan, plisti-plasta ibiltzeari utzi, eta bete-betean murgildu zen zinema munduan. Lehenik Alberto Lattuadaarekin batera, eta ondoren bakarrik, zuzendariarekin aulkian eseri zen Federico gaztea. *Lo sceicco bianco* (Xeke zuria) filmaren harrera hotzak ez zuten aulki horretatik mugiarazi. Kontrara, tinko eutsi zien ilusioei, eta apurka, ereindako lanaren fruituak iristen hasi ziren: *I vitelloni* (Alferrontziak) eta bereziki

La Strada (Kalea) filmekin ospea eta sona lortu zituen, baita Akademia estatubatuarreko Oscar sari bat ere. Lehenengo hura ez zen bakarra izango, izan ere, arrakastarik eta lilurarik handienak falta ziren.

Hurrengo filmak, *Il bidone* (Iruzurra) deiturikoak, hotzepel utzi zituen kritikari eta zaleak. Harrera hobea izan zuen *Le notti di Cabiria* (Cabiriaren gauak) lanak, baita bigarren Oscar saria jaso ere. Alabaina, inork espero ez zuen lehergailua zeukan Fellinik esku artean: *La Dolce Vita* (Bizitza ona, gozoa). Fontana di Trevi-ko ikono famatuaz gain, film horri zor diogu paparazzo etiketa, besteak beste. Arrakastaren aparretan zegoelarik, modari muzin egin eta kontaketa deskonposatu zuen *8 1/2* film bikainean. Esperimentazioan sakontzen jarraitu zuen hurrengo hiru filmetan: *Giulietta degli Spiriti* (1965), *Fellini Satiricon* (1969) eta *Roma* (1971). Haurtzaroko oroitzapenak hartu eta maisuki eraldatu zituen *Amarcord* (Oroitzen dut) filmean. Hura izan zen mundu mailan izan zuen azken arrakasta handia. Ordurako ez zegoen ukatzerik Fellini historiako zinemagile handien artean zegoela.

Azken horren irudi bitxi bat ikus daiteke erakusketan, Fellini hainbeste liluratzen zuen Mandrake magoz jantzita. Hain zuzen ere, mago baten ikuskizuna bezalakoa da Felliniren lana: ikusleak badaki magia ez dela existitzen, ikuskizuna trikimailuz josita dagoela, baina hain ondo landua dago ilusio optikoa, azkene-rako zalantza egin baitezake ikusleak: “kontxo, eta magia existituko balitz?”. Erakusketan magoaren trikimailuak ez dituzte erakusten (magia bera bezain misterioitsuak baitira), baina erabiltzen zuen material ugari ikusteko eta irudikatze aukera egon badago. Hartara, Felliniren zinea ezagutzen ez duenak imajina dezake nolakoa izan daitekeen *dottore*-aren lana, eta ezagutzen duenak, irudimenari beste bira batzuk eman, inoiz ez baitago soberan.

Irudietan oinarritutako erakusketa izanagatik, badago halaber zer irakurri. Esate baterako, Felliniren jarrera ezin argiago erakusten duen hurrengo esaldia: “Nik ez dakit gauzei era axolagabea begiratzen, kameraren bitartez, adibidez (...) Gauzen erdian egon behar dut. Denez dena jakin behar dut, inguratzen nauen ororekin amodioa egin behar dut”. Grina zen, hortaz, bere sorkuntza bultzatzen zuena. Fellinik ez zuen ikus-entzunezko formakuntza akademikorik, baina *il maestro* deitzen zioten, *il dottore*. Izan ere, irudiaren eta irudimenaren mekanismoak inork baino hobeto menperatzen zituen.

Nahita eraldatutako egia baldin bada gezurra, eta egia bera gezurra bada, orduan benetakoa magoa izan zen Fellini: gezurraren

magoa. Aditu batzuek diote “fikzio eta errealtatearen artean jolas” egiten zuela, baina hori baino gehiago, esan liteke Fellinirentzat gauza bera zirela biak, “errealitate” deritzogun hori ere eraldatua den neurrian. Zalantzarik gabe, zinemaren eraldatzaile eta berritzaile nagusietariko bat izan zen. Beharbada, ez zuelako inolako korronterik jarraitzen, ez baziren bere subkontzientekoak. Bi dozena film utzi zituen, eta haietan, ikono bihurtu diren ehunka irudi. *Ilusioen zirkua* ikusi ondoren taupaka geratu dira, besteak beste, Fellini gazteak marrazturiko karikaturak, prentsan ateratako komiki-zintak, gerora zeluloidera pasako ziren irudi zirriborroak, eta bereziki, azken hamarkadetan transkribatu zituen amets ederrak. ■

ogiaren egia

Galparsoro
OKINDEGIA

Zatoz eta ezagutu garai batean egiten ziren ogiak, lehengo osagai eta teknikekin

Antzinako ogiaren kabia bihurtu baitugu denda zahar berria

Kale Nagusia 6 (Aide Zaharra) - DONOSTIA - Tel.: 943 421 074